

พลวัตของประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

A Dynamic of the “Tang khao Som Tor Tradition”, Amphoe Mueang
Lampang, Changwat Lampang

ธนดล สายวงศ์ปัญญา^{1*}, เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์² และวารัญญา ยิงยงศักดิ์²

Thanadol Saiwongpanya^{1*}, Premvit Vivattanaseth² and Warunya Yingyongsak²

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
จังหวัดพะเยา 56000

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ Master of Art Program in Thai Student, School of Liberal Arts, University of Phayao,
Phayao Province 56000

² School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao Province 56000

* E-mail: thanadol2537@gmail.com

Received October 2, 2021; Revised May 28, 2022; Accepted May 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ ในพื้นที่อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ด้วยวิธีการทางคติชนวิทยา ทั้งจากการศึกษาวรรณกรรมลายลักษณ์ และการปฏิบัติงานภาคสนาม โดยเน้นการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม และการสัมภาษณ์วิทยากรที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ ในพื้นที่อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีการพลวัตอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านเครื่องประกอบพิธี, ด้านขั้นตอนการประกอบพิธี และด้านความเชื่อในประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ ซึ่งการพลวัตทุกด้านที่เกิดขึ้นนั้น มีลักษณะเป็นการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อวิถีชีวิต และสภาพสังคมของผู้คนในยุคปัจจุบัน อันเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้ประเพณีต่างข้าวหอมต๋อสืบทอดอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: การพลวัต, ประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ, ลำปาง

Abstract

This article aimed to study the dynamics of the tradition called “Tang Kao Som Tor” in the area of Mueang Lampang District, Lampang Province, with folklore methods, both from the study of written literature and field work, with an emphasis on participation in the ritual and interviews with speakers of the set qualification. Then the data was analyzed and presented in a descriptive analysis form.

The results of the study found that the “Tang Kao Som Tor” Tradition In the area of Mueang Lampang District, Lampang Province, had dynamics in 3 aspects, namely: ceremonial equipment, ceremonial procedures and belief in the “Tang Kao Som Tor” Tradition. The dynamics in all aspects occurred are like a modification to fit the beliefs, way of life and social conditions of people in the present era, which is one of the factors that have made the “Tang Kao Som Tor” Tradition continually inherited to the present.

Keywords: dynamics, “Tang Kao Som Tor” Tradition, Lampang

บทนำ

ลำปางเป็นเมืองโบราณที่มีอายุเก่าแก่และมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานกว่า 1,300 ปี เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) ในฐานะที่เป็นเมืองลูกหลวงซึ่งมีตำนานพื้นเมืองกล่าวว่า จังหวัดลำปางในอดีตคือเมืองเขลางค์นคร เป็นเมืองที่พระนางจามเทวีสร้างขึ้นเพื่อให้เจ้าอนันตยศ พระโอรส ฝาแฝดผู้น้องได้ปกครอง (ธีรวัฒน์ พูลทอง, 2560) อีกทั้งยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อีกประการหนึ่งคือ เป็นเมืองที่พระยาสุลวลือชัยสงคราม (หนานทิพย์ช้าง) ใช้เป็นเมืองหลักในการกอบกู้เอกราชให้กับแผ่นดินล้านนา โดยการนำกองทัพทหารเมืองลำปางเข้าสู่สู้กองทัพของท้าวมหาศแม่ทัพพม่า ถือเป็นประกาศอิสรภาพให้แก่

หัวเมืองล้านนาที่จะไม่ขึ้นตรงต่อพม่าต่อไป (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีชาวอังกฤษจำนวนหนึ่งได้เข้ามาสัมปทานป่าไม้ในเมืองลำปาง และได้ตั้งบริษัททำไม้ชื่อ บริษัท หลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ ขึ้นที่ย่านบ้านท่ามะโอ ตำบลเวียงเหนือ จึงเป็นเหตุให้มีชาวพม่า ซึ่งเป็นคนในบังคับของอังกฤษเริ่มทยอยเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองลำปาง ทั้งในฐานะผู้สัมปทานป่าไม้ และผู้ใช้แรงงานนับแต่นั้นมา (ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น, 2551)

ด้วยวัฒนธรรมของชาวพม่าที่มีความศรัทธา และให้ความเคารพนับถือต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก กับความเชื่อว่าการตัดไม้เป็นการกระทำบาปเพราะเป็นการทำลายที่สิ่งสถิตของรุกขเทวดา เพื่อเป็นการทดแทนในสิ่งที่กระทำไป จึงต้องมีการสร้างวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่

รุกขเทวดาเหล่านั้น ชาวพม่าที่เข้ามาทำป่าไม้ในเมืองลำปาง จึงได้ร่วมกันสร้างวัดแบบพม่าขึ้นหลายวัดในจังหวัดลำปาง เช่น วัดท่ามะโอ วัดป่ารวก หรือบูรณปฏิสังขรณ์ วัดที่มีอยู่เดิมที่มีสภาพทรุดโทรม เช่น วัดพระแก้วดอนเต้า ฯลฯ ให้กลับคืนสู่สภาพวัดโดยสมบูรณ์ (ราชันย์ กลองกลืน และกรรณิการ์ คำมูล, 2553)

จากการที่วัดพม่าในอำเภอเมืองลำปางมีจำนวนมากถึง 9 วัด ทำให้พุทธศาสนิกชนหรือที่เรียกกันว่า “คณะศรัทธา” ของวัดพม่าในเมืองลำปาง ได้มีการรวมตัวกัน ในขณะเดียวกัน คณะสงฆ์วัดพม่า ก็ได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายวัดพม่า เรียกว่า “สังกัดหมวดอุโบสถวัดพม่า” ซึ่งพระสงฆ์ในวัดพม่าเหล่านี้จะต้องร่วมกันทำสังฆกรรม อันได้แก่ พิธีอุปสมบท การลงอุโบสถช่วงเช้าพรรษา ตลอดจนพิธีกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งในปีหนึ่ง ๆ จะมีพิธีกรรมทางศาสนาหลายพิธี ที่คณะศรัทธาซึ่งมีทั้งชาวไทยและชาวพม่าจัดขึ้น ณ วัดพม่าจนกลายเป็นประเพณีประจำปีของวัดพม่าในจังหวัดลำปาง (พระอธิการสมศักดิ์ กิตติธโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

ประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อ เป็นประเพณีหนึ่งที่วัดพม่าในอำเภอเมืองลำปางจัดขึ้น โดยในอดีตนั้นถือเป็นงานสำคัญของวัดพม่า กล่าวคือเมื่อถึงเทศกาลออกพรรษา ซึ่งชาวพม่าเรียกว่าเทศกาล “ทะดิงยู” (ชนิดา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ และคณะ, 2543) พุทธศาสนิกชนจะพากันรับเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่จะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (จิรพัทธ์ หล่อพินิจ, 2540) โดยจะมีการถวายข้าวมธุปายาส แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งชาวพม่าเชื่อว่า การที่ได้ถวาย

ข้าวมธุปายาสแต่สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า จะได้อานิสงส์อย่างแรงกล้า โดยก่อนออกพรรษา 1 วัน ช่วงเวลากลางวันคณะศรัทธาวัดต่าง ๆ จะช่วยกันตกแต่งสถานที่ เมื่อถึงเวลาเย็นคณะศรัทธาจะทำการ “หอมครีว” คือไปร่วมทำบุญ ณ วัดพม่าต่าง ๆ โดยสิ่งที่จะต้องนำไปทำบุญหรือที่เรียกว่า “ไทยทาน” จะประกอบด้วย ข้าวสาร, ผลไม้, ถ้วยชามหรือแก้วน้ำ ในขณะที่เดียวกันวัดพม่าต่าง ๆ จะตั้งโต๊ะรับเครื่องไทยทานเหล่านี้ และมีการเลี้ยงอาหารแก่คณะศรัทธาที่มาร่วมงานอย่างยิ่งใหญ่

ในวันรุ่งขึ้น คณะศรัทธาแต่ละวัด จะทำการนึ่งข้าวเหนียว และกวนข้าวมธุปายาส จากนั้น คณะศรัทธาและพระภิกษุสงฆ์จะร่วมกันทำพิธีถวายข้าวมธุปายาสแต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยทำการถวายแด่พระประธาน ซึ่งถือเป็นองค์แทนสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นการระลึกถึงเหตุการณ์ในการรับเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และการถวายข้าวมธุปายาสในวันออกพรรษาในสมัยพุทธกาล (พระสมศักดิ์ กิตติธโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

ด้วยลักษณะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม วิถีชีวิตหลาย ๆ อย่างของผู้คนในอำเภอเมืองลำปางจึงเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อ ที่พบในอำเภอเมืองลำปาง มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายวัดมีจำนวนผู้คนไปร่วมงานน้อยลงกว่าเดิม การไปมาหาสู่กันของคณะศรัทธาแต่ละวัดก็เริ่มห่างหายไป ผู้คนในท้องถิ่นส่วนมากไม่รู้จักประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อ หรือบางคนอาจจะเคยได้ยิน แต่ไม่ทราบว่าประเพณีนี้มีความสำคัญตามความเชื่อของชาวพม่าอย่างไร และมีแนว

ปฏิบัติอย่างไร คงเหลือแต่ความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่เฒ่า ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่อง การพลวัตของประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ อันเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ เพื่อให้เป็นประเพณีท้องถิ่น และคงอยู่กับจังหวัดลำปางสืบไป

วัตถุประสงค์

ศึกษาพลวัตของประเพณีต่างข้าวหอมต๋อในพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประเพณี คือสิ่งที่เป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรม ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 709) ถ้าคนใดในสังคมนั้น ๆ ฝ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ประเพณีในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีลักษณะที่ผิดแปลกกันไปบ้างตามความนิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาและพราหมณ์มาแต่โบราณ (อนุกุล ศิริพันธ์, 2559, หน้า 5) เมื่อมีการสั่งสมขนบธรรมเนียมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นเป็นเวลานาน สภาพแวดล้อมและบริบทของพื้นที่นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการพลวัต คือการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ที่มีผลต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิต และรูปแบบของประเพณี อันเป็นการเอื้อประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น (เสรี พงศ์พิศ, 2547, อ้างใน พระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ, 2563)

ในด้านของความหมายของการพลวัตนั้น มีผู้รู้หลายท่านได้อธิบายไว้อย่างหลากหลาย อาทิ ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของ

การพลวัตว่า เป็นสิ่งที่เป็ผลมาจากการเคลื่อนไหวของแรง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 818) มีการเชื่อมโยงความหมายว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โดยที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เน้นให้เห็นถึงปัจจัยในการเปลี่ยนแปลง (สุภาวดี เชื้อพราหมณ์, 2556, หน้า 133) การพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง วัฒนธรรมเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ช่วยให้โครงสร้างทางสังคมคงอยู่ เพราะมีความผูกพันทางจิตใจของหลาย ๆ คนเข้าด้วยกัน (ประเวศ วัชชี, 2547, อ้างใน พระพรทอง แก้วทองมี, 2562, หน้า 8) โดยรากศัพท์เดิมของคำว่าพลวัตมีที่มาจากภาษาสันสกฤต แปลเป็นไทยว่า “พลังที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง” หรือ “พลังที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลง” โดยมักจะมีการนำคำว่าพลวัตมาเชื่อมต่อกับคำอื่นเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น พลวัตทางวัฒนธรรม พลวัตทางการเมือง เป็นต้น (สถาพร ศรีสังัจจ, 2561) นอกจากนั้นยังได้มีการอธิบายเพิ่มเติมว่าคำว่าพลวัตมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Dynamic” ซึ่งแปลว่าพลัง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพลวัต คือพลังในการเปลี่ยนแปลงพลังที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเป็นพลังที่มีกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกันหลายด้านหรือเป็นระบบ กระบวนการแบบปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องไปถึงพลังการแข่งขัน ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลง (เสรี พงศ์พิศ, 2547, อ้างอิงใน พระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ, 2563, หน้า 39)

จากการศึกษาความหมายของการพลวัตสามารถสรุปได้ว่า พลวัตคือสิ่งที่ทำให้เกิดความ

เปลี่ยนแปลง ที่มีการกระทำต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิตของผู้คนในสังคมทั้งสิ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วีระชัย สิงคา (2562) ได้ศึกษาวัฒนธรรม และประเพณีไทยพวนกรณีศึกษาชุมชน บ้านถนน แคน ตำบล ถนนแคน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีปฏิบัติ สภาพปัญหา และแนวทางในการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชนตำบล ถนนแคน อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี จำนวน 50 คนได้มาโดยการ สุ่ม แบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การ สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดกลุ่ม

ผลจากการศึกษา พบว่า ชาวไทยพวน บ้านถนนแคนมีเอกลักษณ์ ในการดำรงวิถีชีวิต แบบ ดั้งเดิมมีภาษาพูดของตนเอง ยึดมั่นใน พระพุทธศาสนา มีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ไว้เคารพบูชา คือ ศาลพ่อปู่ มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมของ ตนเอง อันเป็น ความภาคภูมิใจที่ยึดมั่น ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน สภาพปัญหาพบว่า ทายาทไทยพวน ขาดความตระหนักไม่ให้ความสำคัญกับประเพณี ของชุมชน คนมาร่วมกิจกรรมน้อย เพราะต่างคน ต่างทำ ปัญหาการขยายตัวของเมือง ที่ดินราคา สูงขึ้น ทำให้ไม่หวงแหนในประเพณีที่เป็น เอกลักษณ์ของชุมชน

ระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ (2563) ได้ศึกษา เรื่องพลวัตของประเพณีการทำบุญกฐินของชาวภู ไทยในตำบลบึงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด มี

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำบุญกฐินใน พระพุทธศาสนา

ของชาวภูไทย และเพื่อศึกษาพลวัตการทำบุญกฐิน ของชาวภูไทยในตำบลบึงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัด ร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาพบว่า การทอดกฐินเป็นบุญ เฉพาะกาล กระทำหลังออกพรรษาแล้วเป็นเวลา 1 เดือน ถ้าเกินนั้นไม่เรียกว่าทอดกฐิน การทำบุญ กฐินของชาวภูไทย มี 2 แบบ คือ การทำบุญกฐินใน อดีต เรียกว่า จุกฐิน เป็นการทอดผ้าให้เสร็จในวัน เดียว และกฐินแบบปัจจุบันเป็นกฐินที่มีการพลวัต จากเดิมไปมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้าน สังคม พลวัตด้านวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น เป็น การทอดกฐินแบบมีเจ้าภาพ เครื่องประกอบพิธี ต่าง ๆ นิยมซื้อมาถวาย ทั้งนี้เป็นการปรับเปลี่ยน ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการ พลวัตของประเพณีและวัฒนธรรมพบว่าโดยมาก แล้วการพลวัตที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ เข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน และเพื่อ ตอบสนองปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นเช่น การ ท่องเที่ยว อำนาจรัฐ ซึ่งเหล่านี้ส่งผลต่อการมี รายได้ของผู้คนในท้องถิ่นดังเป็นเหตุให้ประเพณี หลาย ๆ ประเพณีค่อนข้างมีความเปลี่ยนแปลงไป มาก

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับประเพณี ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาประเพณีและ ความเชื่อเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ในประเพณี ต่างข้าวหอมต๋อ และเลือกงานวิจัยของวีระชัย สิง คา พระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ มาเป็นแนวทางใน การศึกษาถึงการพลวัตประเพณีต่างข้าวหอมต๋อใน พื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับจังหวัดลำปางจากอดีตจนถึงปัจจุบันประเพณีต่างข้าวซ้อมมือ

2. สอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษา เช่น ความเป็นมา ลักษณะของประเพณีต่างข้าวซ้อมมือในพื้นที่จังหวัดลำปาง จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีประสบการณ์ในการจัดงานประเพณีต่างข้าวซ้อมมือ

3. ศึกษาวรรณกรรมหลายลักษณะในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวถึงประเพณีต่างข้าวซ้อมมือในจังหวัดลำปาง

4. ปฏิบัติงานภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีต่างข้าวซ้อมมือ โดยการเข้าร่วม การจำลองประเพณีต่างข้าวซ้อมมือ ในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์วิทยากร จำนวน 11 คน ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ คือ เป็นพระภิกษุหรือคณะศรัทธาวัดพม่า ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เคยเข้าร่วมประเพณีต่างข้าวซ้อมมือไม่น้อยกว่า 10 ครั้ง และเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีต่างข้าวซ้อมมือเป็นอย่างดี โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

4.1 ลักษณะของประเพณีต่างข้าวซ้อมมือจากอดีตสู่ปัจจุบันในด้านเครื่องประกอบพิธี, ด้านขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม และด้านความเชื่อ

4.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการพลวัต

4.3 ทักษะที่มีต่อประเพณีต่างข้าวซ้อมมือ ในด้านต่าง ๆ

5. วิเคราะห์การพลวัตในด้านต่าง ๆ ของประเพณีต่างข้าวซ้อมมือในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้

6. นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ประเพณีต่างข้าวซ้อมมือ เป็นประเพณีหนึ่งที่วัดพม่าในอำเภอเมืองลำปางจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี จากการปฏิบัติงานภาคสนามพบว่า ในปัจจุบันประเพณีต่างข้าวซ้อมมือมีลักษณะที่ค่อนข้างเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตคือมีลักษณะที่เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คณะศรัทธามากกว่าในอดีต โดยก่อนออกพรรษา 1 วัน ช่วงเวลากลางวันคณะศรัทธาจะเตรียมซื้อซ้อและตุ้งจากร้านสังฆภัณฑ์ เพื่อให้พระภิกษุตามช่วยกันตกแต่งสถานที่ เมื่อถึงเวลาเย็นคณะศรัทธาจะทำการ “ฮอมคร้ว” คือไปร่วมทำบุญกับวัดพม่าต่าง ๆ โดยการไปบูชาชุดเครื่องไทยทานตามวัดต่าง ๆ ซึ่งต่างจากในอดีตที่นิยมจัดหามาด้วยตนเอง และเมื่อ “ฮอมคร้ว” เพื่อไปทำบุญยังวัดต่าง ๆ วัดที่เป็นเจ้าของสถานที่จะมีการเลี้ยงอาหารแก่คณะศรัทธาที่มาร่วมงานอย่างยิ่งใหญ่

ในวันรุ่งขึ้นคณะศรัทธาแต่ละวัดจะทำการนึ่งข้าวเหนียวและกวนข้าวมธุปายาส จากนั้นคณะศรัทธาและพระภิกษุสงฆ์ร่วมกันทำพิธีถวายข้าวมธุปายาสแด่พระประธานในอุโบสถหรือวิหารอันเป็นเสมือนการถวายข้าวมธุปายาสแด่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเสร็จพิธีแล้วพระภิกษุสงฆ์จะนำข้าวมธุปายาส ขนม และผลไม้จะนำมาแจกจ่ายแก่คณะศรัทธาที่มาร่วมทำบุญวันออกพรรษา

จากการศึกษาวิเคราะห์พลวัตในประเพณีต่างข้าวหอมต่อในพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่ามีการพลวัตในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. พลวัตของเครื่องประกอบพิธี

จากการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องประกอบพิธีในประเพณีต่างข้าวหอมต่อในพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า ในแต่ละวัดมีการจัดเครื่องประกอบพิธีที่คล้ายคลึงกัน โดยสามารถแยกเครื่องประกอบพิธีออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 เครื่องตกแต่งสถานที่ พบว่าเครื่องตกแต่งสถานที่ที่พบได้แก่ ซ่อ (ธงสามเหลี่ยม) ตุงพญาขอ (ตุงไส้หมู) หน่อกล้วย หน่ออ้อย ใบมะพร้าว ราชวัตร โคมไฟ และกระถางใส่ข้าวมธุปายาส โดยมีรายละเอียดของการพลวัตดังต่อไปนี้

ในอดีตแต่ละวัดจะจัดเตรียมเครื่องตกแต่งสถานที่ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นอย่างครบถ้วน โดยคณะศรัทธาจะร่วมกันประดิษฐ์ ซ่อ ตุง โคมไฟ ด้วยตนเอง คณะศรัทธาผู้ชายจะช่วยกันขีดราชวัตรบริเวณทางเข้าวัด ทางขึ้นวิหาร และรอบโต๊ะพิธี มีการประดับตกแต่งด้วย ซ่อ ตุง โคมไฟ หน่อกล้วย หน่ออ้อย และใบมะพร้าว คณะศรัทธาผู้หญิงจะช่วยกันประดิษฐ์กระถางหรือถาดใบตองเพื่อใส่ข้าวมธุปายาสในวันรุ่งขึ้น

ในปัจจุบันพบว่าคณะศรัทธาในแต่ละวัดไม่นิยมประดิษฐ์ซ่อ ตุง และโคมไฟด้วยตนเองแต่นิยมไปซื้อจากร้านสังฆภัณฑ์ ซึ่งเป็นตุงที่มัดขายเป็นชุดแบบตุงที่ขายในช่วงสงกรานต์ หลายวัดพบว่ายังคงมีการประดับตกแต่งสถานที่ แต่มีเครื่องตกแต่งสถานที่ไม่ครบถ้วนดังเช่นในอดีต บางวัดดัดแปลงการประดับหน่อกล้วยหน่ออ้อยมาเป็น

การประดับด้วยแจกันดอกไม้ ในขณะที่บางวัดก็ไม่พบการประดับโคมไฟ หน่อกล้วย หน่ออ้อย และใบมะพร้าว ส่วนกระถางข้าวมธุปายาส พบว่าในปัจจุบันมีเพียงวัดศรีชุม และวัดม่อนปู่ยักษ์เท่านั้นที่ยังคงมีการจัดทำอยู่ ส่วนวัดอื่น ๆ จะนำข้าวมธุปายาสใส่ถ้วยหรือจานแทนการใส่กระถางใบตอง

1.2 เครื่องไทยทาน เครื่องไทยทานที่พบในงานประเพณีต่างข้าวหอมต่อ ในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ในแต่ละวัดมีเครื่องไทยทานเหมือนกัน ซึ่งสมพร รินทร์ศรี ได้อธิบายเกี่ยวกับการจัดเครื่องไทยทานในการต่างข้าวหอมต่อว่า “มีลักษณะเหมือนการจัดสังฆทาน หรือภัณฑเทศน์ ชุดเล็ก ๆ” (สมพร รินทร์ศรี, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2564) โดยทั่วไปเครื่องไทยทานในงานประเพณีต่างข้าวหอมต่อประกอบด้วย ข้าวสาร, ขนมน, ผลไม้, ดอกไม้รูปเทียน และภาชนะหรือเครื่องใช้ สำหรับถวายวัด เช่น ถ้วย ชาม แก้วน้ำ ฯลฯ โดยมีรายละเอียดของการพลวัตดังต่อไปนี้

ในอดีตพบว่าข้าวสารที่นำมาจัดเป็นเครื่องไทยทานนิยมใช้ข้าวสารเหนียว ส่วนขนมนิยมใช้ขนมไทย เช่น ข้าวต้มมัด ขนมนเทียน ฯลฯ ผลไม้ที่นิยมใช้คือ กล้วยน้ำว้า และดอกไม้รูปเทียนนิยมใช้ดอกไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ดอกดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย ดอกหงอนไก่ ฯลฯ นำมาประดับพร้อมกับ รูป เทียน โดยจะนำเครื่องไทยทานที่กล่าวมาทั้งหมดใส่ลงในภาชนะที่จัดเตรียมไว้ ส่วนดอกไม้นำมาจัดเป็นช่อรวมกับรูป 3 ดอก และเทียน 2 เล่ม แล้วปักไว้ตรงกลางเครื่องไทยทาน

ในปัจจุบันพบว่าข้าวที่นำมาใช้บางวัดมีการใช้ข้าวเจ้า ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวกล้อง แทนข้าวสารเหนียว ขนมนิยมใช้ขนมกรุบกรอบบรรจุถุงสำเร็จที่หาได้ตามร้านค้าทั่วไป ส่วนผลไม้

นอกจากจะใช้กล้วยน้ำว้าแบบดั้งเดิมแล้ว พบว่าในปัจจุบันมีการใช้ผลไม้อื่นมาประกอบด้วย เช่น แอปเปิ้ล ฝรั่ง ส้มเขียวหวาน กล้วยหอม ฯลฯ ดอกไม้ที่นำมาประดับนิยมใช้ดอกไม้ที่ซื้อมาจากตลาด เช่น ดอกเบญจมาศ ดอกกล้วยไม้ ฯลฯ การประดับดอกไม้รูปเทียนไม่เคร่งครัดเหมือนในอดีต บางวัดจะไม่พบการประดับดอกไม้รูปเทียน นอกจากนี้ยังพบว่าในปัจจุบันคณะศรัทธาไม่นิยมจัดเครื่องไทยทานเอง แต่นิยมไปบูชาเครื่องไทยทานที่วัดจัดไว้ให้บูชา

1.3 ส่วนประกอบของข้าวมธุปายาส
ได้แก่ ข้าวสาร, น้ำผึ้ง, เนย, นม หรือนมข้น, งา, ถั่วลิสง พบการพลวัตดังต่อไปนี้

ในอดีตส่วนประกอบในการกวนข้าวมธุปายาสจะได้มาจากคณะศรัทธานำส่วนประกอบชนิดต่าง ๆ มาร่วมทำบุญ ปริมาณของแต่ละชนิด

นั้นไม่กำหนดตายตัว เป็นไปตามกำลังศรัทธา โดยจะขึ้นอยู่กับปริมาณของข้าวมธุปายาสที่จะกวนเป็นสิ่งสำคัญ

ในปัจจุบันพบว่า ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่จะนำมากวนข้าวมธุปายาสนั้น ยังคงได้มาจากคณะศรัทธานำมาถวายตามกำลังศรัทธา หากแต่จะไม่นำมาใช้ทั้งหมด เพียงแต่ทางวัดแบ่งออกมาใช้กวนข้าวมธุปายาสในปริมาณที่พอเหมาะ ส่วนที่เหลือเก็บไว้เป็นอาหารข้าวสารอาหารแห้ง บางวัดมีการเพิ่มธัญพืช และกะทิ ผสมในข้าวมธุปายาสด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าส่วนประกอบในการกวนข้าวมธุปายาส ได้แก่ น้ำผึ้ง เนย งา ถั่วลิสง นั้นโดยมากทางวัดจะเป็นผู้จัดหา และอาจมีผู้มีจิตศรัทธานำมาถวายเพื่อเป็นการร่วมทำบุญด้วย (พระอธิการสมศักดิ์ กิตติธโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

ภาพที่ 2 การตกแต่งโต๊ะพิธีด้วยตุ่ง, ช่อ, โคมไฟ, หน่อกล้วย, หน่ออ้อย และใบมะพร้าวตามแบบดั้งเดิม

2. การพลวัตของขั้นตอนการประกอบพิธี
การศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีในประเพณีต่าง ๆ ของวัดต่าง ๆ ในอำเภอเมืองลำปาง

จังหวัดลำปาง ที่ยังคงจัดประเพณีต่างข้าวช่อมต่ออย่างต่อเนื่อง พบว่าหลายวัดมีขั้นตอนการประกอบพิธีที่คล้ายคลึงกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 วันดา (วันเตรียมงาน) เป็นวันแรกของงานประเพณีต่างข้าวหอมต๋อ คำว่า “ดา” ในภาษาล้านนาหมายถึง การเตรียมงาน ในวันนี้คณะศรัทธาจะมาร่วมกันตกแต่งบริเวณวัดให้สวยงาม เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพิธีถวายข้าวมธุปายาส ซึ่งมีขั้นตอนการประกอบพิธีที่ปรากฏมีลักษณะของการพลวัตดังต่อไปนี้

ในอดีตกิจกรรมในวันดาเป็นกิจกรรมที่กระทำร่วมกันระหว่างพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดกับคณะศรัทธาของวัดนั้น ๆ โดยในวันดาจะมีคณะศรัทธาเป็นจำนวนมาก มาร่วมจัดเตรียมสถานที่ มีการแบ่งหน้าที่ตามความชำนาญของแต่ละคนเช่น ผู้ที่มีฝีมือในการตัดกระดาษก็จะทำตุ่ง ซ่อ และโคมไฟ คณะศรัทธาผู้ช่วยกันขัดตราขวัตร ตกแต่งโต๊ะพิธีที่จะใช้วางเครื่องไทยทาน (พระอธิการจรัญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) ในช่วงเย็นคณะศรัทธาจะจัดเครื่องไทยทานในครอบครัวของตน และไปทำการหอมครว คือการนำสิ่งของที่คณะศรัทธาได้เตรียมไว้นำไปร่วมทำบุญตามวัดต่าง ๆ ในอดีตคณะศรัทธาในแต่ละวัดจะไปหอมครวในวัดที่ตนเป็นศรัทธาหลัก โดยจะเดินทางไปยังวัดที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เช่น ชาวบ้านท่าครวน้อยจะไปหอมครวที่วัดศรีรองเมือง และ

วันรุ่งขึ้นจะไปวัดท่าครวน้อย (สมพร รินทร์ศรี, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2564) เมื่อคณะศรัทธาร่วมทำบุญเสร็จแล้ว ทางวัดก็จะมีการเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมทำบุญ โดยอาหารที่นิยมนำมาเลี้ยงคือขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วย หรือ ขนมจีนน้ำเงี้ยว (สมศักดิ์ บุรณะสิงห์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2564)

ปัจจุบันพบว่าในแต่ละวัดมีคณะศรัทธามาร่วมกิจกรรมในวันดามีจำนวนลดลงไปจากเดิมมาก เป็นเหตุให้ขาดกำลังสำคัญที่จะช่วยตกแต่งสถานที่ การประดับตกแต่งสถานที่ของวัดบางวัดจึงมีการตกแต่งพอประมาณเท่านั้น กับทั้งการตกแต่งสถานที่กลายเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ ในขณะที่วัดบางวัดจัดเตรียมเฉพาะโต๊ะพิธี ส่วนเครื่องตกแต่งสถานที่อื่น ๆ จะมีหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่คณะศรัทธาจะนำมาร่วมตกแต่ง (พระอธิการสมศักดิ์ กิตติโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) นอกจากนั้นยังพบว่าคณะศรัทธา ไม่นิยมเดินทางไปหอมครวตามวัดต่าง ๆ เหมือนดังเช่นในอดีต ส่วนอาหารที่นำมาเลี้ยงผู้มาทำบุญ บางวัด มีการดัดแปลงเป็นขนมจีนแกงเขียวหวาน บางวัดเปลี่ยนเป็น หมี่ผัด ก๋วยเตี๋ยวผัด หรืออาหารกล่อง เพื่อความสะดวกในการรับประทานมากยิ่งขึ้น (สมศักดิ์ บุรณะสิงห์, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2564)

ภาพที่ 3 เครื่องไทยทานที่คณะศรัทธานำมาร่วมทำบุญ (หอมครว) ในวันดา

2.2 วันต่างข้าวช่อมต๋อ เป็นวันที่สองของประเพณีต่างข้าวช่อมต๋อซึ่งตรงกับวันออกพรรษา พิธีกรรมต่างข้าวช่อมต๋อจะเริ่มขึ้นในช่วงเช้ามีด เป็นการกวนข้าวมธุปายาสและการถวายข้าวมธุปายาส ซึ่งในวันพิธีต่างข้าวช่อมต๋อนี้ปรากฏการพลวัตในวันต่างข้าวช่อมต๋อดังต่อไปนี้

ในอดีตพิธีกรรมจะเริ่มตั้งแต่เช้ามีดเวลาประมาณ 05.00 น. จะเริ่มการกวนข้าวมธุปายาส ซึ่งจะใช้สาวพรหมจรรย์ จำนวน 4-5 คน นุ่งขาวห่มขาว เป็นผู้กวนข้าวมธุปายาส (พระอธิการสมศักดิ์ กิตติธโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) จนกระทั่งเวลา 06.00 น. จะทำพิธีถวายข้าวมธุปายาสโดยแบ่งข้าวใส่กระตุงใบตอง จากนั้นพระภิกษุและคณะศรัทธาจะร่วมกันกล่าวคำถวายเป็นภาษาบาลีสำนะเนียงพม่าว่า “อรหันตาติ นวคุณิหิ สัมมาสังฆัสสะ คานิยัง โพนิยัง เทมิ” เมื่อกล่าวคำถวายเสร็จแล้วจึงทำการประเคนข้าวมธุปายาส

ภาพที่ 4 การกวนข้าวมธุปายาสในปัจจุบัน

และ ขนม ผลไม้ต่าง ๆ แก่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยถวายแต่พระประธานของวัดซึ่งถือเป็นตัวแทนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระอธิการจรูญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

ในปัจจุบันบางวัดไม่เคร่งครัดเรื่องการหาบุคคลในการกวนข้าวมธุปายาส คือไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้กวนข้าวมธุปายาสแต่จะให้ผู้มีจิตศรัทธาท่านใดก็ได้มาร่วมกวนโดยไม่ต้องนุ่งขาวห่มขาว เวลาในการถวายข้าวมธุปายาสก็ปรับเปลี่ยนให้เป็นการถวายในช่วงสายในเวลาเดียวกันกับการทำบุญตักบาตรวันออกพรรษา ในขณะเดียวกันหลายวัดมีการนำธรรมเนียมการเวรตาน คือการกล่าวคำถวายแบบชาวล้านนา (ทวี เชื้อนแก้ว, 2552) มาใช้ประกอบในการถวายข้าวมธุปายาสในพิธีต่างข้าวช่อมต๋อนี้ด้วย (พระอธิการ-ฤทธิ์สุริยกานต์ วชิรญาโณ, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2564)

ภาพที่ 5 การถวายข้าวมธุปายาส

2.3 หลังเสร็จพิธี เมื่อทางวัดดำเนินพิธีการทั้งหมด คือถวายข้าวมธุปายาสแด่พระประธานของวัด อันเป็นเสมือนการถวายแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสร็จสิ้นแล้ว ในอดีตกิจกรรมที่จะทำต่อไปคือ พระภิกษุสงฆ์จะสวดมนต์ทำวัตรเช้าเมื่อสวดมนต์ทำวัตรเช้าเสร็จ จะมีการเลี้ยงอาหารเช้าแก่ผู้มาร่วมถวายข้าวมธุปายาส

โดยอาหารนี้มาจากคณะผู้มีจิตศรัทธา นำมาร่วมงาน เมื่อรับประทานอาหารเสร็จคณะศรัทธาจะพักผ่อนตามอัธยาศัย บางท่านอาจอยู่รอทำพิธีกรรมวันออกพรรษาที่วัดเลย บางท่านอาจกลับบ้านไปเตรียมอาหารเพื่อมาทานขันข้าวและตักบาตรในช่วงสายของวันออกพรรษา ข้าวมธุปายาส อาหาร และผลไม้ ที่นำมาถวายแก่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะตั้งไว้จนถึงเวลาเที่ยง แล้วพระภิกษุสงฆ์จะกล่าวคำลาข้าวพระพุทธว่า “เสสัง มังคะลัง ยาจามิ” เมื่อกล่าวเสร็จแล้วจึงทำการยกเครื่องไทยทาน และข้าวมธุปายาส มาแจกจ่ายแก่คณะศรัทธา จากนั้นคณะศรัทธาทำการรื้อถอนเครื่องตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ เป็นอันเสร็จพิธี (พระอธิการจรัญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

ในปัจจุบันพบว่าขั้นตอนหลังเสร็จพิธี มีการพลัดคือการเลี้ยงอาหารเช้าแก่คณะศรัทธาพบว่าหลายวัดไม่มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัตินี้แล้ว ทั้งนี้เพราะคณะศรัทธาที่มาร่วมพิธีถวายข้าวมธุปายาสมีจำนวนน้อยลงจากในอดีตมาก อาจเนื่องจากวันออกพรรษาไม่ถือเป็นวันหยุดราชการ พุทธศาสนิกชนที่ต้องทำงานในองค์กรต่าง ๆ จึงไม่มีโอกาสมาร่วมงาน เมื่อจำนวนคนที่มาร่วมงานประเพณีมีน้อย ขั้นตอนการเลี้ยงอาหารจึงสูญหายไป ส่วนการลาข้าวพระพุทธ และ

การแจกจ่ายเครื่องไทยทาน รวมทั้งข้าวมธุปายาสพบว่ายังคงมีการปฏิบัติอยู่เช่นเดิมจนถึงทุกวันนี้

3. การพลัดของความเชื่อในประเพณีต่างข้าวช่อมตอ จากการปฏิบัติงานภาคสนามเก็บข้อมูลตามวัดต่าง ๆ ที่ยังมีการจัดประเพณีต่างข้าวช่อมตอพบว่า ความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณีต่างข้าวช่อมตอในหลายวัดมีความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยสามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

3.1 ความเชื่อในการต่างข้าวช่อมตอ
การต่างข้าวช่อมตอในอดีตคณะศรัทธาส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าประเพณีต่างข้าวช่อมตอ มีประวัติความเป็นมาจากการที่นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสแด่พระสัมมา - สัมพุทธเจ้า (พระครูสังวร สุตกิจ และคณะ, 2558, หน้า 61 - 62) ซึ่งหากได้ถวายแล้วจะได้านิสงส์อย่างมากทำให้ชีวิตประสบแต่ความสุข มีความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ

ปัจจุบันนี้เกิดแนวคิดใหม่เกี่ยวกับความเชื่อของการต่างข้าวช่อมตอ คือ การต่างข้าวช่อมตอเป็นการทำบุญเพื่อหาภาชนะใหม่มาทดแทนของเก่าในวัดที่แตกหัก หรือสูญหายไป โดยการนำภาชนะใหม่ที่วัดขาดแคลนมาใส่เครื่องไทยทาน เป็นกุศโลบายในการชำระหนี้สงฆ์ให้แก่ทางวัด ทั้งนี้เนื่องจากชื่อของงานไปพ้องกับคำว่าช่อมแซม หรือต่อเติมให้คงเดิม โดยความเชื่อลักษณะนี้มักมีการโยงเข้ากับเรื่องของโชคชะตา ก่อให้เกิดความเชื่อใหม่ว่าเมื่อมีการช่อมแซมข้าวของเครื่องใช้ให้แก่ทางวัดแล้ว ถือว่าเป็นการช่อมแซมหรือเสริมดวงชะตาของผู้ถวายให้มีความเจริญรุ่งเรือง บางท่านก็มีความเชื่อว่าเป็นการสืบชะตาต่ออายุให้กับตนเอง อันเป็นการดึงดูด

ให้ผู้คนมาร่วมทำบุญในประเพณีที่จัดขึ้น (พระ
อธิการเจริญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องตกแต่ง
สถานที่และการตกแต่งสถานที่ พบว่า การจัดทำ
เครื่องตกแต่งสถานที่และการตกแต่งสถานที่ที่มีการ
สอดแทรกความเชื่อแบบดั้งเดิมว่าเป็นการตกแต่ง
สถานที่เพื่อรับเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน
วันออกพรรษา ที่เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
หลังจากเสด็จไปโปรดพระมารดา โดยมี
รายละเอียดความเชื่อของเครื่องประกอบพิธีกรรม
เช่น ช่อ เชื่อว่าเป็นเครื่องบูชาแม่กาเผือก ตาม
ความเชื่อเรื่องพระเจ้า 5 พระองค์ ที่ว่าพระเจ้า 5
พระองค์เป็นลูกของแม่กาเผือก ตามตำนานกล่าว
ว่า แม่กาเผือกได้สั่งให้ลูก ๆ ทำบุญอุทิศส่วนกุศล
ให้ตน โดยการพันด้ายเป็นรูปตีนกาจุดบูชาในวัน
ลอยกระทง และให้ตัดกระดาษทำช่อ บูชาในเวลา
ทำบุญต่าง ๆ เพื่อเป็นสัญลักษณ์รำลึกถึงคำสอน
ของแม่กาเผือก อันเป็น

กุศโลบายสอนให้คนตระหนักถึงความ
กตัญญูต่อบิดามารดาของตนเอง (พรรณี ใจสืบ,
สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) ตุงพญาอ เชื่อ
ว่าเป็นการบูชาพระเจดีย์ และเชื่อว่าจะเป็นการ
“ยกยอ” คือการค้ำจุนไม่ให้ดวงชะตาของผู้ถวาย
ตุงชนิดนี้ตกต่ำลง (พระอธิการสมศักดิ์ กิตติธโร ,
สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) หน่อกล้วย หน่อ
อ้อย และใบมะพร้าวนำมาตกแต่งเพื่อให้เกิดความ
อุดมสมบูรณ์ในท้องถิ่นนั้น ราชวัตรมีความเชื่อว่า
รั้วราชวัตรนี้เป็นการแสดงอาณาเขตเพื่อป้องกัน
ไม่ให้สิ่งไม่ดีเข้ามาบริเวณที่ทำพิธี และยัง
แสดงถึงความสูงศักดิ์ ความขลังของประเพณี

แต่ในปัจจุบันนี้พบว่า คณะศรัทธาส่วนใหญ่
ไม่ได้ยึดถือความเชื่อดังกล่าว อาจเนื่องมาจาก

ความไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องความหมายของ
สิ่งต่าง ๆ แต่กลับมีความเชื่อว่าการจัดทำเครื่อง
ตกแต่งและการตกแต่งสถานที่นั้น เป็นการจัดทำ
เพื่อให้เกิดความสวยงาม และเข้ากับบรรยากาศ
ของงานประเพณี อีกทั้งเพื่อเป็นสัญลักษณ์แก่ผู้
ที่สัญจรไปมาได้รู้ว่าวันนี้ทางวัดจะมีการจัดประเพณี
ต่างข้าวช่อมต่อ อันเป็นประเพณีประจำปีที่ทางวัด
จัดขึ้น (พระอธิการเจริญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10
พฤษภาคม 2564)

3.3 ความเชื่อเรื่องการประดับดอกไม้
รูป เทียน บนเครื่องไทยทาน จากการสัมภาษณ์
พระอธิการชลฉมาทิศ ชิตจิตโต (สัมภาษณ์, 30
เมษายน 2564) ทำให้ทราบว่าในอดีตการประดับ
ดอกไม้ รูป เทียน มีความหมายในทาง
พระพุทธศาสนาโดยเกี่ยวข้องกับการบูชาพระ
รัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยใช้
ดอกไม้ที่ไม่เหี่ยวง่าย เป็นสื่อว่าทำให้ชีวิตไม่
เหี่ยวเฉา สอดคล้องกับคำบอกเล่าของคุณยาย
บุญมา รินทร์ศรี (สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2564) ที่
กล่าวว่า การถวายดอกไม้เป็นการทำให้ชีวิตเกิด
ความงอกงามขึ้น ส่วนธูปนั้นนิยมใส่สามดอกเพื่อ
บูชาพระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ และเทียนใช้จุดบูชาพระคล้ายกับธูป แต่
แฝงความเชื่อคือ เป็นการเผาผลาญสิ่งไม่ดีให้หมด
ไหม้ไปกับเปลวไฟ

ในปัจจุบันความเชื่อนี้โดยมากยังคง
ปรากฏอยู่ แต่ดอกไม้ที่นำมาใช้นั้นนิยมใช้ดอกไม้ที่
ได้ตามท้องตลาดโดยเน้นเรื่องความสวยงามเป็น
หลัก ไม่ได้ยึดว่าเป็นดอกไม้ที่ไม่เหี่ยวง่ายเหมือน
ในอดีต ในขณะที่เดียวกันบางวัดอาจไม่พบการ
ประดับดอกไม้รูปเทียนบนเครื่องไทยทานเลย

3.4 ความเชื่อเกี่ยวกับการหอมครว

ในอดีตการหอมครวนั้นคณะศรัทธาจะเดินทางไปหอมครวที่วัดที่ตนเองเป็นศรัทธาก่อนเป็นวัดแรก เมื่อหอมครวเสร็จแล้วจึงเดินทางไปร่วมหอมครวในวัดอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยมีความเชื่อว่าถ้าไปได้มากเท่าใดก็จะได้บุญกุศลมากเท่านั้น

ในปัจจุบันความเชื่อนี้ยังคงมีปรากฏอยู่บ้าง ซึ่งมีเพียงคณะศรัทธาบางท่านเท่านั้นที่ยังคงเดินทางไปหอมครวตามวัดต่าง ๆ นอกจากวัดที่ตนเองเป็นศรัทธาหลัก (สมพร รินทร์ศรี, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2564)

3.5 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงขนมจีน
แก่ผู้มาหอมครว ในอดีตความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงขนมจีนซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นยาวซึ่งเชื่อว่าจะทำให้ผู้รับประทานได้รับผลบุญโยงโยงไปถึงลูกหลานญาติพี่น้องและมีอายุยืนยาว เปรียบเสมือนเส้นขนมจีนที่มีความยาวนั่นเอง (อรวรรณ จันทรละออ, สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2564)

ในปัจจุบันนี้ความเชื่อดังกล่าวยังคงอยู่ในขณะที่บางวัดมีการปรับเปลี่ยนจากขนมจีนน้ำยาหยวกกล้วยและน้ำเงี้ยว ซึ่งรับประทานลำบาก เป็นอาหารเส้นชนิดอื่น เช่น ผัดซีอิ้ว หมี่กะทิ ฯลฯ ซึ่งรับประทานได้ง่ายและสะดวกกว่า (พระอธิการฤทธิสุริยกานต์ วชิรญาโณ, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2564)

3.6 ความเชื่อในการกวนข้าวมธุปายาส

ในอดีตการกวนข้าวมธุปายาส จะต้องใช้สาวพรหมจรรย์เป็นผู้กวน และก่อนที่จะกวนผู้กวนจะต้องรับอุโบสถศีลก่อน ทั้งนี้มีความเชื่อว่าจะทำให้ข้าวมธุปายาสเป็นอาหารทิพย์ และมีความบริสุทธิ์อย่างแท้จริง เป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่นำไปรับประทาน

ในปัจจุบันพบว่าความเชื่อนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปในบางวัด คือไม่มีการกำหนดคุณสมบัติและการคัดเลือกบุคคลที่มากวนข้าวมธุปายาส หากแต่ได้สร้างสร้างความเชื่อใหม่ว่าถ้าหากมีจิตใจเป็นกุศลแล้ว ก็สามารถทำบุญด้วยการกวนข้าวมธุปายาสได้ทุกคนเช่นกัน (พระครูพิศาลสุภัทรกิจ, สัมภาษณ์, 4 กรกฎาคม 2564)

3.7 ความเชื่อในการถวายข้าวมธุปายาส

ในอดีตพบว่าการถวายข้าวมธุปายาสจะนิยมประกอบพิธีถวายในเวลาเช้ามีด ทั้งนี้มีความเชื่อมาจากพุทธประวัติที่ว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องฉันข้าวมธุปายาสในเวลาเช้ามีดก่อนรุ่งสาง เพราะนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาสแต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเวลาเช้ามีด ดังนั้นการถวายข้าวมธุปายาสในประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อจึงนิยมถวายในเวลาเช้ามีดเพื่อเป็นการจำลองสถานการณ์ตามเหตุการณ์ในพุทธประวัติ (พระอธิการจรัญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

ในปัจจุบันความเชื่อนี้ยังคงปรากฏอยู่ในบางวัด ในขณะที่บางวัดปรับเปลี่ยนมาถวายในช่วงสายในเวลาทีคณะศรัทธามาทำบุญตักบาตร วันออกพรรษา (พระอธิการฤทธิสุริยกานต์ วชิรญาโณ, สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2564) ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของพุทธศาสนิกชนในการร่วมทำบุญทั้ง 2 โอกาสในวันเดียวกัน

3.8 ความเชื่อเกี่ยวกับอาหารที่นำมา

ถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในอดีตชาวพม่าและชาวไทยใหญ่ เชื่อว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ที่บรรลุโสดาบันแล้ว จะฉันเฉพาะผลไม้และขนม ดังนั้นอาหารที่คณะศรัทธานำมาถวายจึงเป็น ข้าวสาร, ขนม และผลไม้ โดยข้าวสารที่นิยมนำมาถวายคือข้าวสารเหนียว เพราะเชื่อว่าแสดง

ถึงความเหนียวแน่นของคนในชุมชน ส่วนผลไม้นิยมใช้กล้วยเพราะมีความเชื่อว่าเป็นพืชที่แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ และความเจริญงอกงาม เมื่อถวายเป็นชีวิตจะมีความเจริญงอกงาม อีกทั้งยังเป็นผลไม้หาง่ายในท้องถิ่น

ในปัจจุบันความเชื่อนี้ยังคงมีผลต่อการปฏิบัติกันอยู่ แต่เริ่มมีคณะศรัทธาบางท่านให้ความหมายของกล้วยที่นำมาใส่ในเครื่องไทยทานว่า มีความหมายพ้องกับคำว่า “กล้วย ๆ” เชื่อว่าหากถวายเป็นกล้วยแล้วจะทำให้ไม่มีอุปสรรคในการดำรงชีวิต

3.9 ความเชื่อเกี่ยวกับส่วนประกอบที่นำมาถวายเป็นข้าวมธุปายาส พระอริการจรัญ กุมาโร (สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) กล่าวว่าในอดีตส่วนผสมต่าง ๆ ที่พุทธศาสนิกชนนำมาเพื่อถวายเป็นข้าวมธุปายาส จะต้องนำมธุปายาสทั้งหมด เพราะชาวพม่าเชื่อว่าของที่นำมาถวายเป็นมธุปายาสนั้นเป็นของที่พุทธศาสนิกชนตั้งใจจะนำมาถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็จะต้องถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น จะเหลือเก็บไว้เพื่อการอื่นไม่ได้

แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏความเชื่อดังกล่าวอีกแล้ว ทุกวัดจะทำการถวายเป็นข้าวมธุปายาสในจำนวนที่พอประมาณเท่านั้น ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่พุทธศาสนิกชนนำมาเพื่อถวายเป็นข้าวมธุปายาส ซึ่งเหลือจากการแบ่งเพื่อนำไปถวายเป็นข้าวมธุปายาสแล้ว ทางวัดจะเก็บไว้เพื่อประโยชน์อื่นต่อไป (พระอริการจรัญ กุมาโร, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564)

3.10 ความเชื่อของพระสงฆ์ในการถวายเป็นข้าวมธุปายาสและอาหารที่เหลือจากการถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอริการจรัญ กุ

มาโร (สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2564) ได้กล่าวว่าในอดีตพระพม่าที่เคร่งครัดในวัตรปฏิบัติ เช่น พระธัมมานันทะ อดีตเจ้าอาวาสวัดท่ามะโอ (มรณภาพ เมื่อปีพุทธศักราช 2555) ท่านจะไม่ฉันข้าวมธุปายาส และอาหารที่เหลือจากการถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเชื่อว่าเมื่อฉันแล้วจะทำให้สติปัญญาเลอะเลือน ไม่สามารถจดจำพระไตรปิฎกและบทสวดมนต์ได้ ในข้อนี้ท่านไม่ได้ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะเหตุใด ถือเป็นข้อปฏิบัติที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของคณะสงฆ์ชาวพม่า

ในปัจจุบันไม่พบความเชื่อนี้ปรากฏในพื้นที่จังหวัดลำปางแล้ว แม้แต่พระภิกษุชาวพม่าก็ไม่ยึดถือปฏิบัติตามความเชื่อดั้งเดิม พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปสามารถนำข้าวมธุปายาสและอาหารที่เหลือจากการถวายสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาฉันได้ โดยถือว่าเป็นอาหารทิพย์ เมื่อฉันแล้วจะทำให้สติปัญญาเฉลียวฉลาด ปราศจากโรคภัยทั้งหลายทั้งปวง

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา ประเพณีต่างข้าวหอมต่อในพื้นที่อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่าประเพณีต่างข้าวหอมต่อ มีลักษณะของการพลวัตอยู่ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การพลวัตของเครื่องประกอบพิธี ในปัจจุบันนี้ไม่นิยมประดิษฐ์เครื่องตกแต่งสถานที่ด้วยตนเอง แต่นิยมซื้อตามร้านสังฆภัณฑ์ในตัวเมือง บางแห่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของเครื่องตกแต่ง เช่น การใช้ตุ๊กตาส้ม และช่อแบบเชียงใหม่มาแทน มีการนำขนมที่มีจำหน่ายโดยทั่วไปในปัจจุบันและผลไม้ที่หลากหลายกว่าในอดีตนำมาจัดเป็นเครื่องไทยทาน และยังพบว่าในปัจจุบัน

ไม่นิยมจัดเครื่องไทยทานด้วยตนเอง แต่นิยมบูชาเครื่องไทยทานที่ทางวัดจัดให้ ในด้านส่วนประกอบของข้าวมธุปายาส พบว่าในปัจจุบันนิยมให้ทางวัดเป็นผู้จัดเตรียมให้ และจะแบ่งเครื่องที่เป็นส่วนผสมของข้าวมธุปายาสมาทอนข้าวมธุปายาสเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ไม่นิยมนำมาทอนข้าวมธุปายาสทั้งหมดแบบในอดีต นอกจากนี้ยังพบว่าบางวัดมีการเพิ่มธัญพืชลงไป ข้าวมธุปายาสด้วย

2. การพลวัตของขั้นตอนการประกอบพิธี

ในปัจจุบันมีคณะศรัทธาช่วยกันเตรียมงานในวันทาน้อยลงจากในอดีต หน้าที่การเตรียมงานในบางวัดกลายเป็นหน้าที่ของพระภิกษุในวัด บางวัดก็จัดเตรียมเครื่องตกแต่งสถานที่และเครื่องประกอบพิธีไม่ครบดังเช่นในอดีต ในปัจจุบันคณะศรัทธาไม่นิยมเดินทางไปห้อมครวตามวัดต่าง ๆ เหมือนในอดีตที่นิยมไปทำการห้อมครวหลาย ๆ วัด ส่วนพิธีกรรมในวันต่างข้าวห้อมต่อ พบว่าไม่เคร่งครัดในการคัดเลือกบุคคลเพื่อมาทอนข้าวมธุปายาส บางวัดมีการปรับเปลี่ยนเวลาในการถวายจากในอดีตที่จะถวายในเวลาเช้ามีดมาเป็นช่วงสายเพื่อความสะดวกแก่คณะศรัทธาที่จะมาร่วมทำบุญ การกล่าวคำถวายในปัจจุบันนิยมใช้การเวรตามแบบล้านนาเข้ามาร่วมด้วย ส่วนกิจกรรมหลังการถวายพบว่าในปัจจุบันไม่พบธรรมเนียมการเลี้ยงอาหารเช้าแก่ผู้มาร่วมถวายแล้ว

3. พลวัตของความเชื่อในประเพณีต่างข้าวห้อมต่อ

พบว่ามีความเชื่อหลายอย่างที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต เช่น เกิดความเชื่อใหม่ในการต่างข้าวห้อมต่อ โดยเชื่อว่าเป็นการถวายสิ่งของเครื่องใช้เพื่อห้อมแซมเครื่องใช้ของวัดที่เสียหายไป

โดยการหาของใหม่มาทดแทน และเชื่อว่าเป็นการต่อชะตาผู้ถวายด้วย ความเชื่อในการตกแต่งสถานที่ พบว่าไม่ได้มีการกล่าวถึงความเชื่อว่าเป็นการรับเสด็จสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่กลายเป็นการสื่อความหมายว่าเป็นการตกแต่งเพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าวัดกำลังจะมีงานบุญ ความเชื่อบางอย่างหายไปพร้อมกับการหมดไปของพระภิกษุชาวพม่า ซึ่งได้แก่ความเชื่อเกี่ยวกับการฉันทข้าวมธุปายาสของพระภิกษุสงฆ์ นอกจากนี้ยังพบว่าความเชื่อบางประการยังมีลักษณะที่คงเดิมแต่เปลี่ยนรูปแบบของการปฏิบัติ เช่น ความเชื่อเรื่องการประดับดอกไม้ธูปเทียนบนเครื่องไทยทาน ยังคงมีความเชื่อเช่นในอดีต แต่ดอกไม้ที่นำมาถวายมีรูปแบบที่ต่างไปจากอดีต คือใช้ดอกไม้ที่ซื้อมาจากตลาดมากกว่าดอกไม้แบบพื้นเมือง ฯลฯ

จะเห็นได้ว่าการพลวัตที่ปรากฏในประเพณีต่างข้าวห้อมต่อ นั้น มีลักษณะที่มีการเอื้อต่อสภาพวิถีชีวิตของสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจากลักษณะที่ตั้งของชุมชนต่าง ๆ ที่ยังคงปฏิบัติประเพณีต่างข้าวห้อมต่อมีลักษณะเป็นชุมชนเมือง ทำให้คณะศรัทธาไม่มีความสะดวกในการร่วมกันจัดเตรียมงานดังเช่นในอดีต อีกทั้งการขาดบุคลากรที่มีความรู้ทางพิธีกรรมดั้งเดิม และความชำนาญในการทำเครื่องประกอบพิธี ทำให้หลายวัดต้องมีการปรับรูปแบบการจัดพิธีกรรม ประกอบกับในปัจจุบันปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตคือ “เงิน” หลายวัดจึงใช้วิธีการให้บูชาเครื่องไทยทานเพื่อที่จะนำเงินที่ได้จากการบูชาไปใช้จ่ายในกิจการต่าง ๆ ของวัดต่อไป ในด้านความเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายประการ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่ในปัจจุบันไม่มีพระภิกษุชาวพม่าซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเดิม คนรุ่นใหม่จึงเริ่มสร้าง

ความเชื่อและความหมายใหม่ลงไปประเพณี นอกจากนั้นสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้ความเชื่อ และความเป็นประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อ เปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด คือ การที่วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวพม่า ซึ่งเป็น “วัฒนธรรมของคนพลัดถิ่น” ได้เกิดการผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมล้านนา อันเป็นวัฒนธรรมหลักของเจ้าของพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งกว่า จึงทำให้ความเชื่อของชาวพม่าที่ปรากฏในวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ รวมทั้งประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อ ต้องมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมของเจ้าของพื้นที่ โดยมีกาลเวลาและบริบททางสังคมเป็นตัวกำหนด แต่ถึงกระนั้น ชาวไทยเชื้อสายพม่าที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ยังคงรักษาประเพณีอันดีงามนี้เพื่อคงความเป็นอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่นชาวพม่าอย่างต่อเนื่องตลอดมา สอดคล้องกับการศึกษาของ วีรชัย สิงห์คา (2562) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีไทยพวน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านถนนแค ตำบลถนนแค อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี พบว่าประเพณีและวิถีชีวิตของชาวไทยพวนในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย การใกล้ชิดกับคนไทย ทำให้วัฒนธรรมมีการผสมกลมกลืนกันไปมากที่สุด วิถีชีวิตต่าง ๆ ก็มีการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของยุคโลกาภิวัต

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.วรัญญา ยิ่งยงศักดิ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำมาโดยตลอด

รวมถึงเจ้าอาวาสและวิทยากรที่เป็นคณะศรัทธาจากวัดต่าง ๆ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและคำแนะนำต่าง ๆ จึงทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อบุพการี และขอบคุณกัลยาณมิตรอันเป็นที่รักยิ่งที่คอยให้การสนับสนุนให้คำปรึกษา เป็นกำลังใจ และอยู่เคียงข้างมาโดยตลอด

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาที่ผ่านมาเป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการคงอยู่ของประเพณีต่างข้าวซ่อมต่อในพื้นที่อื่นด้วย

2. ควรมีการศึกษาการคงอยู่เกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่นอื่น ๆ ของกลุ่มชนต่าง ๆ ในจังหวัดลำปาง เพื่อเป็นแนวทางการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *หนังสือนำเที่ยว ชุม เชียงใหม่ / ลำพูน / ลำปาง / แม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ บุ๊ค เซนเตอร์, 87 – 88.

จิรพัชร พล่อพินิจ. (2540). *วันเข้าพรรษา*. กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรวิพัฒน์ จำกัด, 6-15.

ชนิดา ศักดิ์ศิริสัมพันธ์ และคณะ. (2543). *หน้าต่างสู่โลกกว้าง พม่า สหภาพเมียนมาร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หน้าต่างสู่โลกกว้าง, 296.

ทวี เชื้อนกแก้ว. (2552). *ประเพณีเดิม*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง, 139-140.

ธีรวัฒน์ พูลทอง. (2560). ราชธรรมในจามเทวีวงศ์: ความสัมพันธ์กับการสร้างบารมีเพื่อเป็นพระอินทร์. *วารสารไทยศึกษา*, 2(13), 101.

พระครูสังวรสุตกิจ และคณะ. (2558). *จิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดบุญวาทย์วิหาร*. ลำปาง: น้ำทิพย์การพิมพ์.

พระแพรทอง แก้วทองมี และคณะ. (2562). พลวัตของประเพณีสงฆ์บัวมาศ ตำบล บัวมาศ อำเภอबरปือ จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 1(6), 128-142.

พระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ. (2563). *พลวัตประเพณีการทำบุญกฐินของชาวภูไทในตำบลบุงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต). ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไพโรจน์ ไชยเมืองชื่น. (2551). *2 ฟากแม่วัง 2 ฝั่งนครลำปาง*. ลำปาง: เทศบาลนครลำปาง, 103 – 121.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556) *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 709, 818 .

ราชันย์ กลองกลิ้ง และกรรณิการ์ คำมูล. (2553). *ประวัติศาสตร์ชุมชนกลุ่มวัดท่ามะโอ*

วัดพระแก้วดอนเต้าและวัดป่ารวก. ในเอกสารประกอบการสัมมนา งานมานงานไต ในนครลำปาง, ศูนย์โบราณคดีภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 49 – 62.

วีระชัย สิงห์คา. (2562). การศึกษาวัฒนธรรมและประเพณีไทยพวน: กรณีศึกษาชุมชน บ้านถนนแค ตำบลถนนแค อำเภอเมืองจังหวัดลพบุรี. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชมงคลล้านนา*, 1(7), 23.

สถาพร ศรีสังข์. (2564). *เกี่ยวกับพลวัตของรูปแบบและเนื้อหา*. สืบค้น 20 มีนาคม 2564, จาก <http://www.siamrath.co.th>.

สุภาวดี เชื้อพราหมณ์. (2556). *พลวัตวิถีชีวิตพื้นถิ่นของชุมชนและเรือนในลุ่มทะเลสาบสงขลา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 5.

อนุกุล ศิริพันธุ์. (2559). *ประเพณีสิบสองเดือนนครลำปาง*. ลำปาง: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 5.

